

پروژه: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۱ از ۲۱

فهرست موضوعات اصلی

شماره	عنوان موضوع اصلی	صفحه
1.	اصول و الزامات اساسی قانونی:.....	۳
2.	مبانی و اصول فنی ارجاع کار در نظم حقوق عمومی کشور:.....	۷
3.	نکات تکمیلی در بازنگری آیین‌نامه‌ی کنونی خرید خدمات مشاوره:.....	۱۵
4.	ویرایش فنی و نگارش درست متن آیین‌نامه:.....	۱۸

پروژه: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۲ از ۲۱

ویرایش سوم^۱

معرفی روش تدوین آیین نامه‌ی اجرایی خرید خدمات مشاوره و کارشناسی (آیین نامه‌ی اجرایی بند «ه» ماده‌ی ۲۹ قانون برگزاری مناقصات)

الف) روش درست در تدوین یا وضع قوانین و مقررات، شامل دو بخش اساسی است:

نخست «طراحی» مقرر و دوم «نگارش» آن.

تجربه اثبات کرده است که غفلت از مرحله‌ی «طراحی» و ورود شتابزده به مرحله‌ی «نگارش» (پیش از طراحی و توافق بر سر اصول آن) موجب تولید انبوه مقرراتی ضعیف و ناکارآمد شده است. در این نوشتار به اصول و مبانی طراحی آیین نامه‌ی در دست تدوین می پردازیم.

ب) این گزارش بواقع مستندسازی مهمترین نکات و مباحث مطرح شده در کارگروه تدوین آیین نامه بوده است. هدف اصلی گزارش «تعیین و ثبت چارچوبهای کاری کارگروه تدوین آیین نامه‌ی ارجاع کار» بوده است زیرا تعیین و ثبت این چارچوبها موجب ثبات رویه و نیز تأمین اثربخشی و کارایی فرایند تدوین آیین نامه می شود. هدف اصلی این سند اقناع یا اطلاع تمام کاربران آیین نامه نبوده است بلکه هدف توافق، توجه و پایبندی تدوین کنندگان آیین نامه بوده است.

بنابراین و به منظور اختصار این سند،

همه‌ی مقدمات، اطلاعات و مفاهیم پشتیبان این سند (جزئیات دانش زمینه‌ای اعضای کارگروه‌ها)

در این سند ذکر نشده است و بخشهای غیرقابل اجتناب آن نیز به صورت پانویس ذکر شده است.

۱ چون این سند به منظور مدیریت فرایند تدوین آیین نامه، برای «کارگروه تشخیص صلاحیت و ارجاع کار جامعه مهندسان مشاور ایران» و در وهله‌ی بعد «کمیته‌ی فنی کمیسیون اقتصادی دولت» تهیه شده بود، ویرایش نخست آن تا حد ممکن به صورت مختصر و گزیده‌گویی بود. استقبال جامعه‌ی حرفه‌ای کشور از این سند و نیز بازخورد برخی صاحب نظران نشان داد که تلاش برای اختصار و گزیده‌گویی، در مواردی به نوعی ابهام انجامیده است. به همین دلیل ویرایش حاضر که شامل توضیحات و اضافاتی، به منظور آسانتر و روانتر شدن این سند برای استفاده‌ی عمومی تر صاحب نظران است، تنظیم و ارائه شد.

بروزة: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۳ از ۲۱

۱. اصول و الزامات اساسی قانونی:

این مقرره‌ی در دست «تدوین»^۲، «آیین‌نامه‌ی اجرایی»^۳ بند «ه» ماده‌ی ۲۹ «قانون برگزاری مناقصات» است. توضیح معانی و نکات مندرج در این جمله‌ی کوتاه و بنیادی را می‌توان به نحو زیر تشریح کرد: قاعده‌ی بسیار مهم و البته به شدت فراموش شده در «تدوین» بسیاری از آیین‌نامه‌های اجرایی و به طور مشخص در آیین‌نامه‌های اجرایی قانون برگزاری مناقصات، رعایت دقیق چارچوب و حدود اختیارات قانونی برای «تدوین» هر مقرر است. باید دقت کرد که در آیین‌نامه‌های اجرایی (که مجلس مأموریت «تدوین» آیین‌نامه‌ی اجرایی قانون را به دولت می‌دهد) جای «وضع» احکام جدید نیست. این مهم در اصل ۱۳۸ قانون اساسی کشور تصریح شده است. پس شایان توجه است که:

مقرره‌ی در دست تدوین کنونی، باید در چهارچوب «تدوین» آیین‌نامه‌ی اجرایی باقی‌بماند و وارد «وضع» احکام جدید نشود.

پس باید با ملاحظه و حزمی عالمانه دست به تدوین چنین آیین‌نامه‌ای ببریم. باید در نگارش این آیین‌نامه، پیش از هر امر دیگر نهایت دقت به منطوق و مفهوم مستند قانونی مربوطه (یعنی بند «ه» ماده‌ی ۲۹ قانون ب.ق.م) مبذول شود. مهمترین نکات در این باره به شرح زیر است:

۱.۱. تفاوت بنیادین این آیین‌نامه با آیین‌نامه‌های مشابه ارجاع‌کار:

باید اذعان کرد نکته‌ی نخستی که اینک مطرح می‌شود، شاید اندکی پیچیده و نیازمند تعمق و شناخت کافی نظم حقوقی کشور باشد. گویا همین ویژگی موجب مغفول ماندن این نکته، در برخی

۲ به تفاوت «تدوین» و «وضع» در متن اصل ۱۳۸ قانون اساسی کشور لطفاً توجه فرمایید.

۳ اصل ۱۳۸ قانون اساسی: «علاوه بر مواردی که هیأت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود، هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمانهای اداری به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه پردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد.»

دولت می‌تواند تصویب برخی از امور مربوط به وظایف خود را به کمیسیونهای متشکل از چند وزیر واگذار نماید. مصوبات این کمیسیونها در محدوده‌ی قوانین پس از تأیید رئیس جمهور لازم الاجرا است.

تصویب‌نامه‌ها و آیین‌نامه‌های دولت و مصوبات کمیسیونهای مذکور در این اصل، ضمن ابلاغ برای اجرا به اطلاع رئیس مجلس شورای اسلامی می‌رسد تا در صورتیکه آنها را برخلاف قوانین بیابد با ذکر دلیل برای تجدید نظر به هیأت وزیران بفرستد.»

اصل سابق: «اصل یکصد و سی و هشتم: علاوه بر مواردیکه هیأت وزیران یا وزیری مأمور تدوین آیین‌نامه‌های اجرایی قوانین می‌شود هیأت وزیران حق دارد برای انجام وظایف اداری و تأمین اجرای قوانین و تنظیم سازمانهای اداری به وضع تصویب‌نامه و آیین‌نامه پردازد. هر یک از وزیران نیز در حدود وظایف خویش و مصوبات هیأت وزیران حق وضع آیین‌نامه و صدور بخشنامه را دارد، ولی مفاد این مقررات نباید با متن و روح قوانین مخالف باشد.»

۴ «ماده‌ی ۲۹ - موارد عدم الزام به برگزاری مناقصه: در موارد زیر الزام به برگزاری مناقصه نیست و دستگاههای اجرایی مندرج در بند «ب» ماده‌ی ۱ [یک] این قانون می‌توانند بدون انجام تشریفات مناقصه، معامله مورد نظر را انجام دهند.»

پروژه: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۴ از ۲۱

آیین‌نامه‌های اجرایی و به‌طور مشخص در آیین‌نامه‌های اجرایی قانون برگزاری مناقصات شده‌است. این نکته‌ی دقیق آن است که:

آیین‌نامه یا آیین‌نامه‌های ارجاع کار پیش از سال ۱۳۸۴ و بویژه «آیین‌نامه‌ی نحوه‌ی انتخاب و ارجاع کار به مشاوران» (آیین‌نامه‌ی ۱۷۲۳۴ تا ۲۸۴۲۲ هـ، ۷ تیر ۱۳۸۳) - به‌تصریح صدر همین آیین‌نامه‌ی نامبرده - به‌استناد ماده‌ی ۲۲ قانون برنامه و بودجه‌ی کشور^۵ (مصوب ۱۳۵۱) وضع و تصویب شده‌بود فلذا ویژه‌ی «طرح‌های عمرانی» (یا «طرح‌های تملک دارایی‌های سرمایه‌ای») بود؛ اما آیین‌نامه‌ی در دست تدوین کنونی، محدود به طرح‌های عمرانی^۶ نیست و باید شامل همه‌ی معاملات بخش عمومی کشور^۷ (با موضوع خدمت مشاوره) باشد زیرا به استناد قانون محاسبات عمومی و نیز قانون برگزاری مناقصات تدوین می‌شود.

۵ «ماده‌ی ۲۲ - تشخیص صلاحیت و طبقه‌بندی مهندسیین مشاور و پیمانکاران توسط سازمان براساس آیین‌نامه‌ی مصوب هیأت وزیران صورت خواهد گرفت. ارجاع کار به مهندسیین مشاور و پیمانکاران و روش تعیین برنده‌ی مناقصه بر اساس آیین‌نامه‌ی مصوب هیأت وزیران توسط دستگاه اجرایی انجام می‌گیرد.»

ماده‌ی بلافصل قبلی آن نیز چنین است:

«فصل ششم - اجرای طرح‌های عمرانی»

ماده‌ی ۲۱ - مسؤولیت تهیه و اجرای طرح‌های عمرانی با دستگاه‌های اجرایی است و اجرای طرح‌های عمرانی از نظر مقررات استخدامی و مالی و معاملاتی تابع مفاد این قانون و سایر قوانین و مقررات عمومی دولت خواهد بود. در مورد طرح‌های انتفاعی ...»

۶ طرح عمرانی طبق بند ۱۰ ماده‌ی یک قانون برنامه و بودجه یعنی: «منظور مجموعه عملیات و خدمات مشخصی است که بر اساس مطالعات توجیهی فنی و اقتصادی یا اجتماعی که توسط دستگاه اجرایی انجام می‌شود، طی مدت معین و با اعتبار معین، برای تحقق بخشیدن به هدف‌های برنامه عمرانی پنج‌ساله به‌صورت سرمایه‌گذاری ثابت شامل هزینه‌های غیرثابت وابسته در دوره‌ی مطالعه و اجرا و یا مطالعات، اجرامی‌گردد و تمام یا قسمتی از هزینه‌های اجرای آن از محل اعتبارات عمرانی تأمین می‌شود و به سه نوع انتفاعی و غیر انتفاعی و مطالعاتی تقسیم می‌گردد.»

البته در ماده ۷۷ قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت، ذیل تعریف «اعتبار طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای» تعریف زیر در خصوص «طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای» قابل حصول است: مجموعه عملیات و خدمات مشخصی است که بر اساس مطالعات توجیهی، فنی و اقتصادی و اجتماعی که توسط دستگاه اجرایی انجام می‌شود طی مدت معین و با اعتبار معین برای تحقق بخشیدن به هدف‌های برنامه‌ی توسعه‌ی پنج‌ساله به‌صورت سرمایه‌گذاری ثابت یا مطالعه برای ایجاد دارایی سرمایه‌ای اجرامی‌گردد و منابع مورد نیاز اجرای آن از محل اعتبارات مربوط به تملک دارایی‌های سرمایه‌ای تأمین می‌شود و به دو نوع انتفاعی و غیرانتفاعی تقسیم می‌گردد.

پس طبق نظر قانونگذار، در تعریف و تنظیم هر طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (طرح عمرانی) لازم است نکاتی مورد توجه قرار گیرند که این نکات و ویژگیها به ترتیب عملیاتی عبارتند از: ۱- هدف، ۲- توجیهات، ۳- مدت، ۴- اعتبار عمرانی، ۵- شکل (قالب) سرمایه‌گذاری.

بر اساس تعریف، پروژه یا طرح عبارت است از: عملیات، اقدامات و فعالیت‌هایی برای تحقق عینی اندیشه یا هدفی در چارچوب برنامه‌ی زمانی و با بودجه‌ی پیش‌بینی شده. به این ترتیب می‌توان گفت: طرح تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (طرح عمرانی) اولاً از حیث ماهیت «پروژه‌ای» است برای تحقق اهداف «برنامه‌ی توسعه» و ثانیاً دارای این ویژگی است که هزینه‌ی آن از محل «اعتبار تملک دارایی‌های سرمایه‌ای بودجه‌ی عمومی کشور» تأمین می‌شود.

۷ «معاملات بخش عمومی کشور» که مسامحتاً «معاملات عمومی» هم نامیده می‌شود، شامل تمام معاملاتی که در آن وجوه یا اموال دولتی و عمومی بخشی از عوضین معامله باشند.

پروژه: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۵ از ۲۱

باید توجه داشت که طرح‌های عمرانی بخش عمده‌ای از معاملات عمومی کشور هست اما همه‌ی آن نیست. دامنه‌ی معاملات عمومی، موضوع **قانون محاسبات عمومی** و نیز **قانون برگزاری مناقصات** (و به تبع آن آیین‌نامه‌های اجرایی ق.ب.م) شامل همه‌ی انواع معاملات عمومی است؛ در حالیکه مقررات «نظام فنی و اجرایی کشور» تابع فصل ششم **قانون برنامه و بودجه** و محدود به طرح‌های عمرانی است. باید دقت نمود که آیین‌نامه‌ی در دست تدوین کنونی علیرغم مشابهت اسمی و ظاهری با آیین‌نامه‌ی نامبرده‌ی بالا، باید بسیار جامع‌تر از چنان آیین‌نامه‌ای باشد. آیین‌نامه‌ی در دست تدوین را باید زیر **قانون محاسبات عمومی کشور**^۸ (مصوب ۱۳۶۶) فهم و تحلیل کرد در حالیکه آیین‌نامه‌ی ارجاع کار ۱۳۸۴ زیر **نظام فنی و اجرایی کشور** جای داشت.

آیین‌نامه‌ی در دست تدوین کنونی، قطعاً فراتر از **نظام فنی و اجرایی کشور** و محدوده‌ی فعالیت‌های «**معاونت فنی**»^۹ سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور است و از این حیث شبیه **آیین‌نامه‌ی تضمین برای معاملات دولتی** است. این آیین‌نامه را باید در افقی گسترده‌تر دید. پس در مجموع باید گفت که: «مشاور» را در این آیین‌نامه‌ی **ارجاع کار** یا «**آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره**» باید جامع‌تر از «مشاور طرح‌های عمرانی»^{۱۰} دید و تعریف و ساماندهی کرد.

۸ «بخش ۳ - معاملات دولتی»

ماده ۷۹ - معاملات وزارتخانه‌ها و موسسات دولتی اعم از خرید و فروش و اجاره و استجاره و پیمانکاری و اجرت کار و غیره (به استثنای مواردی که مشمول مقررات استخدامی میشود) باید برحسب مورد از طریق مناقصه یا مزایده انجام شود ...
ماده ی ۸۹ - نحوه‌ی انجام معاملات و تشریفات مناقصه و مزایده و سایر مقررات اجرایی مواد ۷۹ الی ۸۸ این قانون بموجب قانونی خواهد بود که به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد رسید.

همچنین شایسته است به ماده‌ی ۱۳ قانون محاسبات عمومی نیز توجه شود:

«ماده ۱۳ - وجوه عمومی عبارت است از **نقدینگی‌های مربوط به وزارتخانه‌ها و مؤسسات دولتی و شرکتهای دولتی و نهادها و موسسات عمومی غیردولتی و مؤسسات وابسته به سازمانهای مذکور که متعلق حق افراد و مؤسسات خصوصی نیست** و صرفنظر از نحوه و منشاء تحصیل آن منحصر برای مصارف عمومی، بموجب قانون قابل دخل و تصرف می‌باشد.»

۹ گرچه فعلاً در چارت سازمان، عنوان «معاونت فنی» به چشم نمی‌خورد اما این عنوان همچنان آشناترین و روشنترین معرف مفهومی و محدوده‌ای روشن برای فعالان حوزه‌ی تملک داراییهای سرمایه‌ای کشور است.

۱۰ تعریف «مشاور» در بند «پ» ماده‌ی ۲ آیین‌نامه‌ی ۱۷۲۳۴ت۱۷۲۳۴هـ، ۷ تیر ۱۳۸۳ به شرح زیر آمده‌بود:

«مشاور: شخص حقیقی یا حقوقی است که از سوی سازمان [مدیریت و برنامه‌ریزی کشور] و براساس آیین‌نامه‌ی تشخیص صلاحیت مشاوران، تشخیص صلاحیت شده‌است.»

در بند «ب» همین ماده از آیین‌نامه آمده‌بود:

«دفتر امور مشاوران: دفتر امور مشاوران و پیمانکاران سازمان [مدیریت و برنامه‌ریزی کشور] است.»

همچنین قابل توجه است که اساساً در بند «ت» همین ماده آمده‌بود:

«کار: هر یک از انواع خدمات مشاوره است که در آیین‌نامه‌ی تشخیص صلاحیت مشاوران تعریف شده و براساس **نظام فنی و اجرایی** قابل واگذاری به یک مشاور و یا گروه همکاری مشاوران می‌باشد.»

بروزة: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۶ از ۲۱

البته در پایان باید توجه داد که: آیین‌نامه‌های موسوم به **تشخیص صلاحیت کنونی**، هنوز در زیر **نظام فنی و اجرایی** (یا برخی نظامهای خاص دیگر) و در چارچوبهایی مانند **ساجات** جای می‌گیرند.

۱.۲. با توجه به آنکه دلیل خروج «خدمات مشاوره» از رقابت «قیمتی»، در واقع **ماهیت و نوع خدمات** است و نه مبلغ قرارداد؛ پس معاملات، فارغ از میزان مبلغ آنها (معاملات کوچک و نیز معاملات مشمول نصاب متوسط) باید در همین آیین‌نامه‌ی در دست تدوین تعیین تکلیف شوند. [*] ماده‌ی ۱۴ آیین‌نامه‌ی در دست تدوین پیشنهادی]

۱.۳. حکم اصلی ماده‌ی ۲۹ و ایضاً بند «ه» آن، اجازه‌ی خروج از دایره‌ی رقابت بر سر «قیمت» است. این به معنای **توجه بیشتر به «کیفیت»** و «مشخصات خدمات مشاوران و کارشناسان» و حتی تمرکز رقابت بر سر «کیفیت» خدمات یا تمرکز رقابت بر «کیفیت خدمات مشاوران و کارشناسان» است؛ زیرا اجازه‌ی استفاده از شاخص ترکیبی «قیمت و کیفیت» در مواد قبلی این قانون (گزاره‌ی سوم بند «الف» ماده‌ی ۲۹ ق.ب.م) به صورت عمومی و برای همه‌ی معاملات (اعم از مشاوره و پیمانکاری و ... صادر شده است.

البته این تحول اساسی برای تمرکز بر کیفیت و مقایسه‌های کیفی پیشنهادها را، در حالی از دستگاہهای اجرایی و کارفرمایی کشور انتظار داشته‌ایم که هیچ تلاش کافی برای آموزش و حتی معرفی این روشها و الزامات آن (مانند ترویج درست مهارت‌های تبدیل «کیفیات» به «کمیات») صورت نداده‌ایم. در واقع با حذف عنصر «قیمت» از فرایند انتخاب طرف قرارداد، در عمل تمهیدات و اقدامات مناسبی برای تقویت و جایگزینی عنصر «کیفیت» صورت نداده‌ایم. این موضوع باید در آیین‌نامه‌ی در دست تدوین جبران شود. [*] بندهای زیر ۵-۳- برای اراییه‌ی یک روش ساده، صریح و دقیق در تأمین نیازمندیهای کارفرمایی.]

۱.۴. مصرحات بند «ه» ماده‌ی ۲۹ قانون، یعنی عبارات «آیین‌نامه‌ی اجرایی این بند جهت تعیین ضوابط، موازین و معیارهای خدمات مشاوره حداکثر ظرف سه ماه پس از تصویب این قانون به پیشنهاد سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور به تصویب هیأت وزیران می‌رسد» علی‌الاصول باید **مهمترین بخش آیین‌نامه‌ی در دست تدوین را تشکیل دهد**. همین «ضوابط، موازین و معیارها» باید بدرستی و با دقت در متن آیین‌نامه‌ی کنونی تشریح و تبیین شود. این مهم، در آیین‌نامه‌ی بند «ه» ماده‌ی ۲۹ مصوب سال ۱۳۸۵ و نیز در آیین‌نامه‌ی بند «ه» ماده‌ی ۲۹ مصوب سال ۱۳۸۸ (که محصور در قوالب همان متن سال ۱۳۸۵ باقی مانده بود) مغفول واقع شده است. [*] مواد ۵، ۹، ۱۰ و ۱۱ در آیین‌نامه‌ی تدوین و پیشنهاد شده]

پروژه: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۷ از ۲۱

۲. مبانی و اصول فنی ارجاع کار در نظم حقوق عمومی کشور:^{۱۱}

در بیانیه‌ی «نخستین هم‌اندیشی سراسری نقد و بررسی قانون برگزاری مناقصات و آیین‌نامه‌های اجرایی آن»^{۱۲} آمده است که:

تناسب، درستی و سلامت «ارجاع کار» در بخش عمومی و خرید محصولات (اعم از کالا یا خدمت) در این بخش، حلقه‌ی کلیدی موفقیت وظایف، تصمیمات و پروژه‌های بخش عمومی برای حصول کیفیت «لازم و کافی» با هزینه‌ی «کمینه‌ی متناسب» است.

ملاحظه می‌شود که در این بند، قبل از هرچیز به سه اصل عملیاتی اشاره شده است:

یکم) اصل «تناسب» که از این به بعد آن را اصل «توازن» خواهیم نامید.

دوم) اصل «درستی» و

سوم) اصل «سلامت».

۲.۱. «اصل توازن» ارجاع کار، ناظر به «توازن هزینه‌ی فرایند و دستاورد فرایند» در هر ارجاع کار است.

یک وجه اساسی «توازن در ارجاع کار»، آن است که برای برگزاری هر ارجاع کار آنقدر وقت و انرژی و پول هزینه‌کنیم که این هزینه‌های ما از دستاوردهایمان در آن ارجاع کار بیشتر نشود.^{۱۳} مثلاً افزودن اشخاص، اسناد، حلقه‌ها و مراحل کنترلی در شکل‌گیری یک معامله‌ی کوچک، ممکن است موجب شود که هزینه‌های شکل‌گیری این معاملات بیش از ضرورت اقتصادی آن بشود.^{۱۴} [*] نمونه‌ی رعایت این اصل در آیین‌نامه‌ی ارجاع کار در دست‌تدوین، یکی: سطح‌بندی و آسانتر گرفتن فرایند خرید خدمات مشاوره در معاملات با حق‌الزحمه‌ی اندک - یعنی کمتر از نصف معاملات بزرگ - است. دوم: حضور نمایندگان تشکل صنفی در فرایند ارجاع کار، از یک سطح به بالا است. بدین ترتیب در عین حضور کنترلی نمایندگان

۱۱ شناخت این نظم حقوقی ابزار اساسی استفاده از امکانات و نقاط قوت این نظم و نیز ابزار پرهیز از خطاها و لغزشهای پیش روی است.

۱۲ این همایش در پژوهشگاه نیرو (تهران) و در تیرماه ۱۳۹۰ با شرکت حدود یک هزار نفر از مدیران و کارشناسان مناقصه و ارجاع‌کار از سراسر کشور و دستگاه‌های مختلف اجرایی در سطوح گوناگون و با حضور و مشارکت تشکلهای مهندسی و حرفه‌ای از جمله جامعه‌ی مهندسان مشاور و همراه مشارکت چندتن از فعالان این جامعه در شورای سیاستگذاری و کمیته‌ی علمی همایش برگزار شد.

۱۳ وجه اساسی دیگر «توازن» نیز آن است که در هر معامله‌ای که میزان «مخاطره»ی هدر رفت وجوه عمومی افزایش می‌یابد، میزان «محافظت» برای جلوگیری از این هدر رفت نیز افزایش یابد. به بیان دیگر وجه دیگر توازن آن است که: میزان صرفه‌جویی در منابع «برگزاری ارجاع کار» (اعم از منابع مالی، زمان صرف‌شده و نیروی کار تخصیص‌یافته برای ارجاع کار و...) آنقدر زیاد نباشد که موجب ضعف «فرایند ارجاع کار» و در نتیجه بروز خسارات و کاستیهایی در محصول یا خدمات تحویل‌شده بشود یا از هزینه‌های «فرایند ارجاع کار» بکاهد اما به نحو غیراقتصادی بر هزینه‌های تمام‌شده‌ی محصول بیفزاید.

۱۴ حلاج، شهرام. «اصول عملیاتی مناقصه چه هستند؟». مجموعه‌ی مقالات چهارمین هم‌اندیشی سراسری متخصصان مناقصات کشور،

(۴ و ۵ اسفند ۱۳۹۳ - دانشگاه تهران)، صص ۱۲ تا ۱۹.

بروزہ: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۸ از ۲۱

تشکل در ارجاع کار معاملات حساس، از تحمیل یا اجبار حضور نماینده‌ی تشکل در تک‌تک تمامی ارجاع‌کارها (که عملاً هم امکان آن - دست کم فعلاً - برای تشکل وجود ندارد) خودداری شود. اصل «توازن» از دو جنبه، یکی «اندازه» و دیگری «محتوا» اهمیت دارد. از نظر اندازه، معاملات به ۳ دسته‌ی کوچک و متوسط و بزرگ تقسیم شده‌اند و با افزایش مبلغ معامله، حلقه‌های ارجاع‌کار و اقدامات کنترلی معامله مرتباً افزایش می‌یابد. برای رعایت «توازن» از نظر محتوا، لازم است که معنی و محتوای مناقصات سه‌پاکتی را به‌درستی بشناسیم. مناقصه‌ی سه‌پاکتی یعنی در نظر گرفتن ۳ پاکت جداگانه برای حفاظت از ۳ رکن مهم معامله‌ی صحیح، به شرح زیر^{۱۵}:

- پاکت «الف» برای احراز قابلیت اعتماد و قابلیت دسترسی به شخص طرف معامله، (داوطلب معامله)
 - پاکت «ب» برای احراز مرغوبیت (اعم از کیفیت، کمیت، زمان و...) لازم محصول یا موضوع معامله،
 - پاکت «ج» برای احراز کمتر بودن قیمت پرداختی در معامله،
- برای سادگی می‌توان گفت:

مجموعه‌ی اقدامات در فراگیرترین شکل فرایند ارجاع‌کار (برگزاری مناقصه)، تمهیداتی است برای احراز حداقل الزامات در هریک از ۳ رکن «شخصیت»، «مرغوبیت» و «قیمت». کارفرما برای توازن محتوایی فرایند ارجاع‌کار باید هریک از این ۳ مقطع کنترلی «الف» و «ب» و «ج» را به تناسب یا به توازن مخاطرات هر معامله توسعه دهد، به نحو زیر:

الف) در آن دسته از معاملات بزرگ که شخصیت طرف معامله و میزان تعهدپذیری وی اهمیت می‌یابد (انواع خدمات مشاوره یا پیمانکاری)، لازمست که کارفرما، شخصیت حرفه‌ای داوطلبان را از طریق بررسی تعهدپذیری، دانش، تجربه و سابقه‌ی آنان ارزیابی کند تا مبدا خدمات را به داوطلبی بسپارد که معمولاً دچار تأخیر و غفلت و نقص در کار می‌شود است. این بررسی، احراز «توان به انجام رساندن خدمات» است.

ب) رعایت توازن محتوایی فرایند در مقطع «ب» ارجاع‌کار، اینگونه است که در خرید محصولات پیچیده و حساس که احراز مرغوبیت با صرف دیدن ظاهر اوراق پاکت «ب» انجام‌شدنی نیست، کارفرما باید مشخصات محصول پیشنهادی را به‌نحوی دقیق و تخصصی بررسی کند؛ این بررسی در قانون برگزاری مناقصات «ارزیابی فنی-بازرگانی» نام‌گرفته است.

ج) اصل توازن در مقطع «ج» ارجاع‌کار، با ۲ روش قابل تأمین است: نخست جواز مردود کردن قیمت‌هایی که به نحو غیر معقول و نامتناسبی پایین هستند و دوم جواز پرداخت بیشتر (یعنی کنار گذاشتن «قاعده‌ی

بروزہ: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۹ از ۲۱

کمترین قیمت»، به شرط احراز مرغوبیت معنی‌دار و موجه در محصول پیشنهادی. گفتنی است: طبق نظم حقوقی کنونی در ارجاع کار بخش عمومی (یعنی وفق بند «ه» ماده‌ی ۲۹ قانون برگزاری مناقصات)، اوج اختیارات قانونی کارفرما در این مقطع، برای خرید خدمات مشاوره است که به کارفرما اجازه می‌دهد: در مرحله‌ی نهایی نهایی، اساساً قیمت را کنار گذاشته و پس از احراز دو ویژگی مهم «توان انجام دادن تعهدات» و «مرغوبیت کافی خدمات»^{۱۶}، فقط امکان پرداخت قیمت آن پیشنهاد (معقول و مقدر بودن پرداخت) را بررسی کند، اما آن قیمت پیشنهادی را «با دیگر قیمت‌های پیشنهادی مقایسه نکند»؛ که این دقیقاً یعنی: «مناقصه برگزار نکند».

اصل «توازن» ناظر به آن است که در طراحی فرایند هر ارجاع کار، ویژگی‌های معامله‌ی مربوطه را در نظر بگیریم. با کوچک شدن معامله، فرایند ارجاع کار آن را نیز با توازن (به نحوی متوازن) کوچک و ارزان بسازیم؛ با بزرگ، پیچیده و مستمر شدن معامله، فرایند ارجاع کار آن را هم با توازن (به نحوی متوازن) بزرگتر، پیچیده‌تر و مفصل‌تر طراحی کنیم. [*] ماده‌ی ۱۴ و اجزای زیر آن در آیین‌نامه‌ی در دست تدوین پیشنهادی]

رعایت این «توازن» نیازمند حداقل‌هایی از دانش و اخلاق در برگزارکنندگان ارجاع کار است که در بندهای بعدی به همین دو رکن در برگزاری ارجاع کار می‌پردازیم. این دو رکن عبارتند از «درستی» و «سلامت».

۲.۲. اصل «درستی» ناظر به انطباق فنی فرایند ارجاع کار است. «درست» در اینجا در معنای متضاد «غلط» است؛ با همان معانی که در توصیف راه حل یک مسأله‌ی درس «مقاومت مصالح» یا «طراحی اجزای ماشین» یا «پژوهش عملیاتی» به کار می‌بریم. منظور از «درستی» یا انطباق، سازگاری یا انطباق فرایند ارجاع کار با قواعد فنی مربوطه است. «درستی»، الزامی در تصمیم‌گیری‌های فنی و متکی بر دانش‌های کاربردی ارجاع کار است؛ مثلاً سازگاری با قواعد اقتصاد مهندسی یا قواعد فن بازرگانی یا قواعد مدیریت ارزش (Value Management) یا به‌طور خلاصه سازگاری با قواعد هر دانش یا فن‌آوری که در فرایند خرید خدمات و ارزیابی‌های مربوط آن به کار می‌رود. نمونه‌ی رعایت اصل «درستی» در فرایند ارجاع کار آن است که دستگاه کارفرما به درستی بداند که «حد رواداری» یا tolerance در قید «کمترین قیمت» (که در بند «الف» ماده‌ی ۲۰ قانون برگزاری مناقصات و برای همه‌ی انواع خریدهای بخش عمومی و از جمله خرید خدمات مشاوره مجاز شمرده شده است) به چه معنی است.

۱۶ بیان دقیق‌تر آن است که در اینجا به جای احراز مرغوبیت کافی خدمات، بگوییم: شناسایی مرغوبترین خدمات.

بروزة: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سیوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۱۰ از ۲۱

نمونه‌ای دیگر از «درستی» فرایند برگزاری ارجاع کار این است که کارفرما و هیأت انتخاب مشاور به درستی بفهمند که «حد رواداری» یادشده چه رابطه‌ای با ضریب «i» (پارامتری در فرمول قیمت ترازشده‌ی مندرج

در آیین‌نامه‌ی جاری خرید خدمات مشاوره) دارد. [*] بندهای ۱-۱۵- و نیز ۳-۲-۱-۴-]

نمونه‌ای دیگر از اصل «درستی» فرایند ارجاع کار این است که کارفرما اولاً شاخص رواداری (i) را با وزن امتیاز فنی اشتباه نگیرد و ثانیاً بفهمد که «حد رواداری در قید کمترین قیمت» (که رابطه‌ی مستقیم با ضریب «i» در فرمول قیمت ترازشده دارد) در خرید خدمات مشاوره چه تفاوتی با حد رواداری قیمت در خرید کالا یا خدمات پیمانکاری دارد. اینها همه اجزایی از رعایت اصل «درستی» در ارجاع کار است.

نمونه‌ی دیگر اصل «درستی» آن است که کارفرما هنگام طراحی روش ارزیابی فنی - بازرگانی، توجه کند که اثر «وزن» هر معیار (اصلی یا فرعی) با اثر «حداقل مشخصات قابل قبول» آن معیار متفاوت است.

این دو مفهوم آثار ریاضی و حقوقی متفاوتی دارند که معمولاً دستگاههای کارفرما و دست‌اندرکاران ارجاع کار از آن غفلت می‌کنند. نمونه‌های یادشده، همگی بحثهایی فنی یا کارشناسانه است که غفلت و بی‌اطلاعی نسبت به آنها موجب اقدامات غلط و خدشه بر اصل درستی ارجاع کار می‌شود و به‌سادگی نتیجه‌ی ارجاع کار را دستخوش اشکال و خطا می‌سازد. [*] اجزای زیر بند ۵-۳- در آیین‌نامه‌ی در دست تدوین پیشنهادی]

البته متأسفانه در برخی پیشنهادهای اصلاح آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره، بدون توجه به این موارد، تصور شده است که صرف تغییر «فرمول قیمت ترازشده» تمام این بی‌اطلاعیها را جبران خواهد کرد.

۲.۳. اصل «سلامت» به معنی متضاد «فساد» است. رعایت اصل «سلامت» در عمل مترادف پرهیز از

انحراف از «اخلاق حرفه‌ای» است. این معنا را شاید بتوان همان مفهومی دانست که در FIDIC با نام «Integrity Management» یا «Integrity» مطرح شده است و در برخی نشریات «جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران» برای آن، ترجمه‌ی خوب «درستکاری» به کار رفته است. اما در بیانیه‌ی هم‌اندیشی ۱۳۹۰، برای آنکه این مفهوم اصلی، با اصل دیگر (یعنی «درستی» که در سطور قبل تشریح شد) اشتباه نشود، همان عنوان «سلامت» خوب و گویا محسوب شد. باید دقت کرد که مفاسدی مانند «رشوه» و «تبانی» فقط بارزترین شکل آلودگی و خدشه بر اصل «سلامت» است اما اصل «سلامت» و دایره‌ی معنایی آن و احتمال آسیب بر آن بسیار گسترده‌تر است. رعایت اصل «سلامت» در فرایند ارجاع کار شامل جلوگیری از هرگونه ایجاد «تبعیض ناروا» است. شکل دقیق رعایت اصل «سلامت» پرهیز از ایجاد هرگونه رانت یا تمایز اطلاعاتی میان دواطلبان است. نمونه‌ی دیگر رعایت اصل

بروزہ: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: <u>سوم</u> ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۱۱ از ۲۱

«سلامت»، تلاش کارفرما برای حداکثر پیش‌بینی‌پذیری رفتار خویش است. این مهم از طریق پیش‌بینی نیازها و شرایط محتمل و تدوین روش اقدام در هریک از آن شرایط در متن «مقررات» و «اسناد مناقصه» قابل‌دستیابی است. [*] یک نمونه‌ی آن در متن آیین‌نامه‌ی در دست تدوین، پیش‌بینی نحوه‌ی انتخاب برنده در شرایط تساوی شرایط دو داوطلب ارایه‌ی خدمات مشاوره در ماده‌ی ۱۶ این آیین‌نامه است.]

تأکید می‌شود که «رشوه» فقط یکی از مصادیق فساد و بلکه شکل بارز و بی‌پروا تر فساد یا عدم‌سلامت است. البته این شکل را معمولاً با تقلب‌هایی به قالب‌های موجه‌تر درمی‌آورند، اما ماهیت آن تغییری نمی‌کند و همان آلودگی و عفونت را دارد. شاید در چنین مواردی توسط به تعریفی از بانک جهانی مفید باشد که می‌گوید: هرگونه اقدام و مبادله‌ای که در وظایف مقرر درج نشده‌است و در سازمان ثبت نمی‌شود مصداق فساد (عدم‌سلامت) است. این تعریف صریح و بدون استثنا و فاقد گریزگاه، کلید خوبی است برای تشخیص «سلامت» یا عدم‌سلامت هر فرایند ارجاع‌کار. [چنانکه در برخی نوشته‌ها و نشریات جامعه‌ی مهندسان مشاور درباره‌ی اخلاق حرفه‌ای، میزان چشم‌پوشی اخلاقی (حداکثر مجاز مبلغ هدیه) ذکر شده‌است.]

«سلامت» یا درستکاری، الزام بنیادین در اخلاق حرفه‌ای و ارتباطات اداری است و گفتیم که نمونه‌ی رعایت اصل «سلامت» در رفتار دستگاه کارفرما و کردار کارکنان این دستگاه، عبارت است از پرهیز از ایجاد هرگونه رانت اطلاعاتی و تلاش برای حداکثر پیش‌بینی‌پذیری رفتار خود. اهمیت این موضوع وقتی بیشتر روشن می‌شود که توجه‌کنیم تقریباً همیشه می‌توان توجیهی (مانند «صرفه و صلاح» یا «جلوگیری از تبانی مناقصه‌گران») یافت تا با توسل به آن، اطلاعات را به‌صورت غیرمستقارن توزیع و انباشت کرد یا پنهان کرد تا رانتی فراهم نمود. سلامت فقط با رشوه پامال نمی‌شود؛ سلامت با تولید انواع مختلف رانتها پامال می‌شود و با اطلاع‌رسانی شفاف و حداکثری موارد کلیدی و تعیین‌کننده در پایگاه‌های اطلاع‌رسانی می‌توان سلامت را به‌نحو مؤثری تأمین کرد. [*] ماده‌ی ۱۳ آیین‌نامه‌ی پیشنهادی، طراحی چارچوب‌های فراخوان و دیگر اطلاعات و داده‌های اساسی و الزام به انتشار اطلاعات پایه با سازوکاری شفاف و بموقع برای تأمین همین اصل تدوین شده‌است.]

۲.۴. پس از شناخت و توافق بر این ۳ اصل باید توجه‌داشت که رابطه‌ی میان ۳ اصل «توازن»، «درستی» و «سلامت» چنان است که با تخریب و تضعیف هر یک، کارآیی آن دو اصل دیگر هم در عمل ناچیز یا حتی خنثی می‌شود. اگر «سلامت» در هر مناقصه‌ای از میان برود، تمام تلاشها برای «توازن» یا «درستی» نیز بی‌اثر و پامال می‌شود.

بروزة: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۱۲ از ۲۱

غفلت از این ارتباط وثیق و عمیق، ممکن است ما را به برخوردهایی یک‌سویه و تک‌ساحتی دلخوش و حتی گرفتار سازد. ما برای بهبود ارجاع کار و معاملات بخش عمومی کشور و تدوین آیین‌نامه‌ای جامع و کارآمد نیازمند تأمین هر ۳ اصل زیر به صورت توأم هستیم:

- ۱- «توازن» به‌عنوان یک نگاه کلان در تقنین و طراحی و مدیریت ارجاع کار.
 - ۲- «درستی» در تصمیم‌گیریهای فنی و اجرایی که متکی بر دانشهای کاربردی ارجاع کار است.
 - ۳- «سلامت» به‌عنوان الزامی در اخلاق حرفه‌ای و ارتباطات اداری.
- برای تدوین آیین‌نامه‌ای که بستر ارجاع کار و معاملاتی کارآمد و اثربخش باشد، باید به هر ۳ اصل نامبرده توجه کنیم. ۳ اصل که از یک سو ارتباط عمیق عملیاتی با یکدیگر دارند و البته از سوی دیگر دارای استقلال معنایی از یکدیگر هستند^{۱۷}.

پس از این برداشت مشترک از آن ۳ اصل و توجه به لزوم ترکیب سازگار آنها، می‌توان به‌درستی درباره‌ی چگونگی «طراحی» و «نگارش»^{۱۸} این آیین‌نامه به تبادل نظر پرداخت: هدف اصل «توازن» عبارت است از توازن «فرایند ارجاع کار» با «ویژگیهای خاص معامله». توازن، یک نگاه کلان در طراحی و تقنین ارجاع کار است. اصل «توازن» در معاملات (که در هر ۳ مقطع «الف»، «ب» و «ج» ارجاع کار بزرگ تقنین و تعبیه شده)، در مقطع «ج» ارجاع کار و طبق بند «ه» ماده‌ی ۲۹ قانون برگزاری مناقصات برای خرید خدمات مشاوره با یک جواز سوم هم همراه شده است. ۲ جواز فراگیر در قانون برگزاری مناقصات برای تأمین توازن در مقطع «ج» عبارت است از:

۱۷ آنچه درباره‌ی این سه اصل فراگیر بیان شد، از تجارب بیش از یک دهه تدوین، ترویج و اجرای قانون برگزاری مناقصات و آیین‌نامه‌های اجرایی آن، برآمده است. در اصول *ارجاع کار مشاوران* بانکهای توسعه‌ای بین‌المللی (مانند IDB) این مفاهیم، در قالب ۴ اصل مؤید، به شرح زیر آمده است:

GENERAL PRINCIPLES

1.2 The Guidelines assist (i) Beneficiaries to obtain the best possible quality from **consulting services** and to do so with due attention to the four basic principles of procurement:

economy,
efficiency,
fair opportunity for eligible firms, and
transparency;

and (ii) Consultants to prepare and execute proposals that meet the requirements of IDB and the Beneficiary for high quality services. If in a project financed by IDB, the consulting services are financed by the Beneficiary or by other sources, IDB reserves the right to ensure that these services are of satisfactory quality.

۱۸ دانش و تجربه‌ی مقررات‌گذاری مؤید آن است که توجه به هر دو گام «طراحی» و «نگارش» مقررات شرط موفقیت در مقررده‌گذاری خوب است. در کشور ما معمولاً پیش از طراحی وارد نگارش می‌شوند و این موجب مشکلات متعدد بعدی می‌گردد.

بروزة: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۱۳ از ۲۱

نخست: جواز مردود کردن قیمت‌هایی که به نحو غیر معقول و نامتناسبی پایین هستند، [این اصل با توجه به پیشنهاد‌های مکرر اعضای جامعه طی یک روش مشخص در آیین‌نامه تعبیه شده است.]

دوم: جواز پرداخت بیشتر («عدول محدود») از قاعده‌ی کمترین قیمت) به شرط احراز مرغوبیت معنی‌دار و موجه در محصول پیشنهادی. [*] از آنجا که روش مستند به این جواز، روشی مهم در خرید خدمات مشاوره محسوب می‌شود و نه روشی فرعی، روش QCBS در بند ۳-۲- آیین‌نامه‌ی در دست‌تدوین معرفی شده است و حد رواداری آن هم از طریق افزایش شاخص مربوطه (بین ۶۰٪ تا ۹۵٪) افزایش یافته است.]

در خرید خدمات مشاوره شایسته است که از هر دو جواز پیشگفته بدرستی استفاده کنیم و در عین حال و علاوه بر استفاده از این دو امکان فراگیر، از جواز سوم (که در بند «ه» ماده‌ی ۲۹ قانون برگزاری مناقصات صادر شده است) استفاده کنیم. اما این جواز سوم چیست؟

سوم: عدم الزام به «مناقصه» که در واقع به معنی عدم الزام به «رقابت قیمتی» (رقابت مقطع «ج») است. بند «ه» ماده‌ی ۲۹، اجازه‌ی بسیار خوبی است برای تمرکز خرید خدمات مشاوره بر روی **رقابت بر سر اثبات «توان انجام دادن تعهدات» (رقابت مقطع «الف»)** و البته از آن مهمتر **رقابت بر سر «مرغوبیت خدمات مورد تعهد ارایه» (رقابت مقطع «ب»)**.

این جواز سوم ویژه‌ی خدمات مشاوره، به معنی به رسمیت شناختن یک روش سوم یا امکان جدید در کنار روشها و امکانات فراگیر ارجاع کار بخش عمومی است. از آنجا که رقابت نهایی در این روش همان رقابت بر سر «مرغوبیت خدمات ارایه‌شده» یا «رقابت کیفی» است پس این روش همان «خرید بر پایه‌ی کیفیت» یا QBS محسوب می‌شود. [*] روشی که در بند ۳-۱- به عنوان نخستین روش انتخاب برنده معرفی شده است.]

برای اجرای این روش **دستگاه‌های کارفرمایی باید روشهای اندازه‌گیری «مرغوبیت محصول» یا «کیفیت محصول» و نیز روشهای تبدیل کیفیات به کمیات و تعیین معیار و شاخصهای کیفی را بخوبی بشناسند و در آن مهارت بیابند.** در غیر اینصورت این روش در عمل به «خرید بر اساس ذهنیات و وهمیات» تضعیف می‌شود و تقلیل می‌یابد. [*] تأکید بر معیارها، در مواد ۹ و ۱۰ و روش تعیین امتیاز در بند ۵-۲- برای بهبود همین وضعیت است.]

باید توجه کرد که جواز دوم فوق‌الذکر نیز که اجازه‌ی «عدول محدود» از «قاعده‌ی کمترین قیمت» است در واقع یعنی فراتر رفتن از «خرید بر پایه‌ی کمترین قیمت» یا فراتر رفتن از «خرید بر پایه‌ی قیمت»، که البته جوازی برای استفاده‌ی موردی مناقصه‌گزاران در کلیه‌ی انواع ارجاع‌کارهای بخش عمومی است. در هر حال این به معنی به رسمیت شناختن «خرید بر پایه‌ی قیمت و مرغوبیت» یا «خرید بر پایه‌ی قیمت و

بروزہ: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۱۴ از ۲۱

کیفیت» یا QCBS است. باید دقت کرد که اگرچه در خرید خدمات پیمانکاری و نیز خرید کالا الزامی نیست که در تمامی ارجاع‌کارهای دوحلہ‌ای، از فرمول قیمت ترازشده برای تعیین برنده استفاده کنند اما در خرید خدمات مشاوره پیشنهاد می‌شود هرگاه از روش QBS استفاده نمی‌شود، حتماً از روش QCBS استفاده شود.^{۱۹} معنای عملی این اقدام نیز آن است که در مقطع «ج» دوباره به ویژگیهای خدمات موردتعهد مراجعه شود. این یعنی حساسیت بسیار بیشتر روی این ویژگیها و نحوه‌ی اندازه‌گیری آنها. در حالیکه تا کنون به اندازه‌ی کافی روی این ویژگیها و نحوه‌ی تعیین معیار و شاخص و وزن و اندازه‌گیری آنها به دستگاههای کارفرمایی آموزش و اطلاعات ارایه نشده است و علیرغم استفاده‌ی مکرر از نام روش QCBS این روش واقعاً و به درستی در کشور اجرا نشده است.

کوتاه سخن آنکه: مسأله‌ی اصلی تغییر فرمول نیست بلکه مشکل اساسی عدم توجه به دانش، دقت و درایت کافی دستگاههای کارفرمایی در تعیین هرچه دقیقتر و واقعی‌تر «امتیاز مرغوبیت یا کیفیت خدمات» است که در عرف نظام فنی و اجرایی ما اخیراً به «امتیاز ارزیابی فنی - بازرگانی» معروف شده است.

همین عدم توجه کافی به دانش و دقت لازم بوده است که در عمل به آشفتگی در ارزیابی‌های فرایند خرید خدمات مشاوره منجر شده است. نه آموزشی بوده است و نه در متن آیین‌نامه موضوع بادقت روشن شده است. این برخوردها و رویه‌ها، به اساس کار گزینش کیفی لطمه زده است. روش متداول کنونی آن است که معیارهایی تعیین می‌شود و وزنی برای هر معیار و سرانجام هرکس که معدل کل قابل قبولی داشته باشد، فارغ از تأمین تک تک معیارها، قابل قبول محسوب می‌شود. بنابراین در جریان اجرای خدمات برخی از معیارهای کارفرمایی مغفول و متروک واقع می‌شود.

نکته‌ی دیگر که به صورت گسترده دچار کژفهمی شده است، آن است که ضریب n در رابطه‌ی قیمت ترازشده با وزن یا ضریب وزنی در رابطه‌ی جمع وزنی اشتباه می‌شود که باید در این آیین‌نامه‌ی در دست تدوین کنونی به رفع این خطا توجه کنیم.

۱۹ البته این پیشنهاد ممکن است با نقد «کاهش انعطاف‌پذیری مواجه شود». اما واقعیت این است که مخاطره‌ای بزرگ رویه‌روی ما این است: مخاطره‌ی نادیده گرفتن تکالیف قانونی و اساسی کارفرما علیرغم کاهش انعطاف‌پذیری بواسطه‌ی حذف اختیارات معقول، ضروری و قانونی کارفرمایی. یکی از ضرورتها و وظایف پیش‌رو، توسعه‌ی راهها و به رسمیت شناختن اختیارات معقول، ضروری و قانونی تفویض شده به دستگاه کارفرما همراه با پافشاری و نظارت بر رعایت الزامات بنیادین قانونی، مانند مستندسازی و اطلاع‌رسانی صحیح و سریع مناقصات است.

بروزہ: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۱۵ از ۲۱

۳. نکات تکمیلی در بازنگری آیین‌نامه‌ی کنونی خرید خدمات مشاوره:

پس از نکات بنیادی که در بالا مطرح شد، شاید برخی نکات فرعی و جزئی نیز در طراحی و تدوین این آیین‌نامه قابل تأمل بیشتر باشد؛ از جمله:

۳.۱. بخش عمده‌ی انتقادات و شکایتهای متعدد و مکرر از آیین‌نامه‌ی کنونی خرید خدمات مشاوره و

اسناد تکمیلی آن (حدود ده بخشنامه، در حدود ۵۰ صفحه) ناشی از طولانی بودن و پیچیدگی شکلی این آیین‌نامه بوده است. بنابراین اصرار بر حفظ ترکیب و شکل کنونی بخش زیادی از ابهامات و انتقادات را باقی خواهد گذاشت. بازآرایی و طراحی چارچوبی جدید برای این آیین‌نامه یکی از روشهای بهبود آیین‌نامه محسوب می‌شود. بنابراین در متن تهیه و تقدیم شده طراحی تازه و آسانتری برای آیین‌نامه‌ی تازه انجام شده است.

۳.۲. تمرکز و توجه به مشکلات، خطاها و کاستیهای واقعی که طی سالهای اخیر در عمل شناسایی شده‌اند از محورهای اساسی تدوین این آیین‌نامه است. البته توجه و تمرکز بر اشکالات کشف‌شده در فرایند ارجاع کار خدمات مشاوران طی قریب یک دهه‌ی گذشته را همراه با لزوم کاهش حجم آیین‌نامه باید در نظر گرفت. اولویت‌بندی کاستیهای واقعی که در عمل شناسایی شده‌اند و توجه و تمرکز بر همین کاستیها خود دلیل مهم دیگری برای بازنگری چارچوب آیین‌نامه‌ی قبلی نیز هست. برخی از این اصلاحات به شرح زیر است:

۳.۲.۱. توجه و تقویت هیأت انتخاب مشاور با حضور «بالاترین مقام کارفرمایی یا نماینده‌ی وی» و «نماینده‌ی واحد متقاضی یا واحد تحویل‌گیرنده‌ی خدمات» و سرانجام «نماینده‌ی تشکل حرفه‌ای مربوطه» برای تأمین بهترین شرایط کیفی و فنی خرید خدمات مشاوره.

۳.۲.۲. توجه به هر دو رکن «الف» و «ب» ارجاع کار مشاوران. یعنی نخست رکن توانایی و شخصیت حرفه‌ای داوطلبان و نیز رکن مشخصات و کیفیت خدمات موردتعمد. با تقویت این دو رکن در طول فرایند و البته ارتقای محتوایی آنها به شرح بند بعدی می‌توان توجه و تأمین کیفیت (بند بالا) را نیز قابل دستیابی دانست.

۳.۲.۳. افزایش اثر امتیاز فنی مشاوران در روش خرید براساس کیفیت و قیمت (QCBS) که البته این امر مهم، خود باید متکی و مشروط به تأمین دو بند زیر باشد.

۳.۳. به علت بی‌توجهی به محتوا و درونمایه‌ی «ارزیابی فنی» و تمرکز شدید آیین‌نامه و نیز دستگاههای اجرایی و نظارتی بر ویژگیهای شکلی اوراق و مستندات یا آداب جلسات، در عمل امتیازات «ارزیابی فنی» به اعدادی کم‌مایه و بی‌محتوا تبدیل شده است و لازم است که این امتیاز به جایگاه

بروزہ: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۱۶ از ۲۱

اصلی و واقعی خود نزدیکتر شود. در غیر اینصورت نامهایی مانند «گزینش برپایه‌ی کیفیت و قیمت» (QCBS) و حتی «گزینش برپایه‌ی کیفیت» همگی نامهایی تهی از محتوا و ظاهری خواهند بود. [*] تشریح دقیق اجزای و گامهای فرایندهای امتیازدهی در بندهای ۱-۵ تا ۳-۵ در آیین‌نامه‌ی در دست تدوین به همین جهت صورت گرفته‌است.

۳.۴. توجه دقیقتر به مسأله‌ی معیارها، به سه شکل زیر در آیین‌نامه به انجام رسیده‌است:

۳.۴.۱. تفکیک دقیقتر معیارهای ارزیابی «توان» از معیارهای ارزیابی «فنی».

۳.۴.۲. تفکیک معیارهای کلیدی از دیگر معیارها در هریک از دو گروه نامبرده‌ی بالا.

۳.۴.۳. افزودن برخی معیارها به معیارهای قبلی، به‌عنوان نمونه:

۳.۴.۳.۱. امتیاز فراغت که متناسب است با میزان ظرفیت آزاد هر داوطلب،

۳.۴.۳.۲. حسن سابقه‌ی شرکت در کارهای مشابه قبلی (تشویق‌نامه یا گواهینامه از

تشکل صنفی)،

۳.۴.۳.۳. عضویت در تشکل حرفه‌ای دارای منشور اخلاق حرفه‌ای و هیأت داوری (انتظامی)

رسیدگی به تخلفات،

۳.۵. نصفت و تعادل در وظایف و اختیارات بازیگران و ایجاد نقش خودترمیمی اختیارات تفویض شده به

هریک از بازیگران. این امر مهم در قالب این حکم نیز قابل بیان است: هرآنچه که امتیازی برای کسی

هست مسئولیت هم برایش باشد. [*] مانند قراردادن کنترل‌های داخلی تشکلهای حرفه‌ای بر اعضا، در

برابر امتیازآور بودن عضویت اعضا در این تشکلهای در بند ۹-۱۲-۱]

۳.۶. بهره‌گیری از مکانیزمهای خودکنترل: این مهم از طریق توسعه‌ی موارد زیر صورت گرفته‌است:

۳.۶.۱. روشهای نظارت عمومی با اطلاع‌رسانی تمامی مراحل و اقدامات کلیدی. [*] پافشاری بر

اطلاع‌رسانی مفید و مؤثر (یعنی گزیده و «دقیق» از حیث محتوا، «فراگیر» از حیث حوزه‌ی توزیع

و «بهنگام» از حیث زمان) در ماده‌ای مستقل یعنی ماده‌ی ۱۳ به همین دلیل بوده‌است]

۳.۶.۲. امکان بررسی موردی انطباق مدعیات مربوط به توان و سابقه‌ی داوطلب برنده با واقعیات

و اسناد مثبت. (از طریق کنترل هیأت انتخاب مشاور بر مدارک و مستندات وی). [*] بندهای

۱-۱۲ و ۲-۱۲ مبنی بر مطالبه‌ی مستندات و اصول اسناد، البته فقط و فقط از برندگان فرایند

ارجاع‌کار بروز همین قاعده است.]

۳.۶.۳. مطالبه‌ی اثبات دقیق ادعاهای برنده (طرف قرارداد) درباره‌ی مشخصات محصول و خدمات

(آنچه در دوره‌ی ارجاع‌کار و اسناد ارزیابی فنی ادعا کرده‌بود) در مراحل ارایه‌ی خدمات و

تحویل کار،

بروزة: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۱۷ از ۲۱

۳.۷. شفاف‌سازی و بیان دقیق‌تر و فنی‌تر برخی مطالب و مفاهیم پایه مانند «مفهوم قیمت تراز شده».

در ضمن متن آیین‌نامه، حداقلی از اطلاعاتی که برای اجرای درست و آگاهانه‌ی فرایند ارجاع کار

لازم است، اما متصدیان و مجریان مقررات معمولاً فاقد آن اطلاعات هستند، ارایه بشود. این فهم بهتر

مجریان زمینه‌ساز وصول به فرایندهایی آگاهانه و محتوا گرایانه خواهد بود. [*] (بندهای)

۳.۸. توجه به میزان انطباق نصابهای اعلام شده برای مبلغ معاملات، با واقعیتها و مسایل جاری خدمات

مشاوره یکی دیگر از نکات مورد توجه در متن این آیین‌نامه بوده است. [*] (بندهای)

۳.۹. یافتن راه‌حل متعادل میان دو الگوی یک‌سطحی یا دوسطحی بودن آیین‌نامه:

یکی از نیازهای اعلام شده در جلسات کمیته‌ی فنی کمیسیون اقتصادی دولت «افزایش انعطاف‌پذیری و تنوع

متناسب با خدمات گوناگون دستگاههای اجرایی مختلف (در مقایسه با یکدیگر)» بود. از سوی دیگر نیاز به

یک آیین‌نامه و روش واحد مطرح می‌شد. راه‌حل پیشنهادی برای تأمین هر دو نیاز یادشده، به شرح زیر

پیش‌بینی، تدوین و ارایه شده است:

تدوین دقیق و مفصل تمامی معیارها در همین آیین‌نامه، در کنار اعطای فرصت معین به دستگاههای اجرایی

به منظور تکمیل جدولی که در چارچوب همین معیارها تنظیم و در انتهای آیین‌نامه پیوست می‌شود. (جدول

شماره‌ی یک) تا دستگاههای اجرایی با همکاری شکل صنفی و استفاده از تخصص و تجربه‌ی مرتبط

جزئیات انطباق هر کار با این معیارها را نهایی و به‌عنوان یک مستند اساسی ارجاع کار به سازمان مدیریت و

برنامه‌ریزی و بخشهای کارفرمایی ارایه نمایند.

۳.۱۰. توجه به نظم حقوقی کشور و رعایت اصول و آداب «مقررات‌گذاری خوب» و پرهیز از ورود به

«وضع» مقرراتی خلاف این نظم و این آداب یا به اصطلاح پرهیز از «مقررات‌گذاری پراکنده»^{۲۰}. از جمله

اینکه - با توجه به نکته‌ی بنیادی مذکور در بند ۱.۱ پیشگفته - شرط محدودیت اختیار «افزایش یا

۲۰ «قانون‌گذاری پراکنده» رویه‌ای است که طی آن، انبوهی از قوانین به وسیله یک قانون اصلاح می‌شود. این نحوه قانون‌گذاری ریشه در نگرش اصلاح

امور، با ابزار قانون‌گذاری دارد. این نگرش در کشور ما همواره حاکم بوده و همواره نیز نتیجه‌ای از آن حاصل نشده است. با این حال همچنان دولت و

مجلس به آزمون این ابزار نامناسب اصرار می‌ورزند. فارغ از انگیزه‌های قانون‌گذاری پراکنده، این رویه آسیب‌های زیر را به دنبال خواهد داشت:

الف) متورم کردن بیش از پیش نظام حقوقی و سردرگمی مشمولان دولتی، قضات و شهروندان برای آگاهی از مفاد قانونی معتبر؛

ب) تصویب غیرکارشناسانه مفاد قانونی برای قوانین متعددی با ویژگی‌های متفاوت؛

پ) آسیب به انسجام محتوای نظام حقوقی؛

ت) کاهش شأن قانون در حد آیین‌نامه و بخشنامه.

[مرکز مالیری، احمد. تورم تقنینی در ایران در پرتو اصول قانون‌گذاری. رساله‌ی دکتری حقوق عمومی. دانشکده‌ی حقوق دانشگاه شهید

بروزة: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سیوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۱۸ از ۲۱

کاهش مورد معامله» تا میزان ۲۵٪ مقدار مندرج در قرارداد (که اجازه و حد آن در بند ۷ ماده‌ی ۲۱۳۱ و نیز بند ۲ ماده‌ی ۲۱۰ **قانون آیین‌نامه‌ی معاملات دولتی** مصوب ۱۳۴۹ تعیین شده‌است)، شرط عام است و توسیع و تغییر آن نیازمند حکم و جواز قانونی مستقل و مشخص است، فلذا ورود به آن در ضمن این آیین‌نامه درست نیست. به همین دلیل در متن این آیین‌نامه از ورود به بحث قیمت اولیه و قیمت نهایی قرارداد نیز حتی الامکان پرهیز شده‌است.

۴. ویرایش فنی و نگارش درست متن آیین‌نامه:

شایسته و بلکه بایسته است متن آیین‌نامه‌ی ویژه‌ی مشاوران و کارشناسان کشور (که باید برجسته‌ترین صنف فکری و دانشی در صنعت کشور باشند) علاوه بر اثربخشی محتوایی، از نظر رعایت اصول ترجمه، کاربرد درست واژگان، یکدستی متن، تناظر یک‌به‌یک مفاهیم و الفاظ و ... نیز متنی برجسته و نمونه‌ی یک متن فنی محکم، منقح، درست و شیوا باشد و از عادات غلط‌نویسی و سهل‌انگاری‌های رایج، تا حد ممکن پرهیز کند. سعی شده‌است که متن پیوست نمونه‌ای از نگارش سالم و مقررگذاشته‌ی درست باشد. در این راستا موارد به شرح زیر قابل تأمل و توجه است:

۴.۱. از حیث ویرایش فنی واژگانی: شایسته‌است واژه‌گزینی‌های نادرست و ابهام‌آور قبلی،

اصلاح شود. در اینجا مواردی ذکر می‌شود:

۴.۱.۱. یک نمونه‌ی بارز واژه‌گزینی نادرست، کاربرد نامناسب کلمه‌ی «پیمانکار عمومی» به‌عنوان

مترادف General Contractor در آیین‌نامه‌ی جاری کنونی است.^{۲۳}

۴.۱.۱.۱. به نظر می‌رسد چون ترجمه‌ی General به «عمومی» در برخی موارد ترجمه‌ی درستی

است (مثل General condition که ترجمه‌ی آن به «شرایط عمومی» ترجمه‌ی مناسبی

است)، بنابراین مترجمان شتابزده و ناآشنا به اصول ترجمه، گمان کرده‌اند که همیشه و در

هر ترکیبی باید مترادف General را «عمومی» قرار دهند. با این برداشت نادرست،

۲۱ «اختیار مناقصه‌گذار نسبت به افزایش یا کاهش مورد معامله در مدت قرارداد تا میزان بیست و پنج درصد مقدار مندرج در قرارداد». البته شایان توجه است که در این مصوبه‌ی عام سال ۱۳۴۹، کلمه‌ی «مناقصه‌گذار» در معنای عام دستگاه اجرایی بخش عمومی واگذارنده‌ی کار استفاده شده است و این حکم قراردادی، فارغ از روش ارجاع کار امروزی باید فهم شود؛ اگر نه همین ۲۵٪ اختیار هم وجود نخواهد داشت.

۲۲ «دستگاه مناقصه‌گذار اختیار دارد مقدار کالا یا کار مورد معامله را تا بیست و پنج درصد افزایش یا کاهش دهد مشروط بر اینکه کلیه محاسبات فنی نسبت به این افزایش یا کاهش متناسباً رعایت و تطبیق نماید.»

۲۳ در جزء ۱۴ بند «ب» ماده‌ی ۲ آیین‌نامه‌ی شماره‌ی ۱۹۳۵۴۲/ت ۴۲۹۸۶ ک مورخ ۱/۱۰/۱۳۸۸ آمده‌است:

«۱۴- پیمانکار عمومی:

«GC=General Contractor

بروزة: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۱۹ از ۲۱

General Contractor را نیز به «پیمانکار عمومی» ترجمه کرده‌اند و نفرات بعدی هم

دایم، همین ترجمه نادرست را تکرار کرده‌اند.

۴.۱.۱.۲. آشنایی با مباحث مقدماتی ترجمه (مانند «برشهای معنایی» و «وظایف و اختیارات

مترجم») نشان می‌دهد که ترجمه‌ی درست‌تر و مناسب‌تر General Contractor در واقع

«پیمانکار کل» است. چنانکه در برخی ترکیبات مانند General manager باید مترادف

«مدیر کل» را به کار برد و نه «مدیر عمومی».

۴.۱.۲. نمونه‌ی بارز دوم، در زیر ارایه می‌شود:

۴.۱.۲.۱. آیا نام گویا و روشن «ارزیابی توان انجام تعهدات»، همان «ارزیابی توان» نیست؟

۴.۱.۲.۲. گویاترین و دقیقترین نام یا عنوانی که شما خواننده‌ی محترم می‌توانید برای

«ارزیابی توان انجام تعهدات مناقصه‌گران» پیشنهاد کنید چیست؟

۴.۱.۲.۳. آیا نامهایی مانند «ارزیابی توانایی»، «ارزیابی قابلیت» یا «ارزیابی شایستگی» یا حتی

«صلاحیت سنجی» و ... به نحو نسبتاً روشنی ارتباط «ارزیابی توان انجام تعهدات

مناقصه‌گران» (موضوع بند «ه» ماده‌ی ۲ قانون برگزاری مناقصات) با تواناییها و ویژگیهای

شخص ارایه‌کننده‌ی محصول (داوطلب انعقاد قرارداد) را نشان نمی‌دهد؟

۴.۱.۲.۴. آیا فراموش کرده‌ایم که در آیین‌نامه‌ی ۱۷۲۳۴ تا ۲۸۴۲۲ هـ، ۷ تیر ۱۳۸۳ به نام

«آیین‌نامه‌ی نحوه‌ی انتخاب و ارجاع کار به مشاوران» زیر بند «ب» ماده‌ی ۸ آمده بود که:

«تنظیم فهرست کوتاه برای این نوع کارها از طریق ارزیابی توان انجام کار مشاوران

فهرست بلند به شرح بندهای زیر انجام می‌شود:»؟ این نام مناسب و گویا چه اشکالی

داشته است که آن را به نامی گنگ و اشتباه‌آفرین تغییر دهیم؟

۴.۱.۲.۵. آیا بررسی کرده‌اید اطلاق نام «ارزیابی کیفی» بر «ارزیابی توان انجام تعهدات

مناقصه‌گران» چقدر سوءفهم و ابهام و انحراف ایجاد کرده است؟

۴.۱.۲.۶. آیا نباید به مخاطبان فارسی‌زبان حق بدهیم که نام «ارزیابی کیفی» ذهن آنان را به سوی

«ارزیابی کیفیت» ببرد و معطوف به «مشخصات کیفی محصول» سازد و نه «تواناییهای

شخص طرف معامله»؟

۴.۱.۲.۷. وقتی در نظم حقوقی مناقصات کشور، از یک سو QCBS را «انتخاب بر اساس

کیفیت و قیمت» می‌نامیم (جزء ۱۰ بند «ب» ماده‌ی ۲ آیین‌نامه‌ی خرید خدمات

مشاوره) و از سوی دیگر به تبعیت محض و طابق نعل به نعل خطاهای غیرالزام‌آور

قانون برگزاری مناقصات، «ارزیابی توان انجام تعهدات» را «ارزیابی کیفی» می‌نامیم

بروزہ: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۲۰ از ۲۱

فصل سوم آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره) نباید انتظار داشته باشیم که مجریان

به اشتباه امتیاز این «ارزیابی توان» را در فرمول ترکیب «کیفیت» با «قیمت» وارد کنند؟

۴.۱.۲.۸. آیا شایسته است که چون در زبان انگلیسی به ارزیابی توان، «Qualification»

می‌گویند، ما هم کلمه‌ی «ارزیابی» را در کنار ترجمه‌ی «Quality» بگذاریم و بگوییم نام

این اقدام در زبان فارسی می‌شود «ارزیابی کیفی»؟

۴.۱.۲.۹. تفاوت سه روش «ترجمه‌ی واژه به واژه»، «ترجمه‌ی مفهومی» و «ترجمه‌ی آزاد»

چیست؟ (صاحب‌نظران برای تفکیک این سه سطح ترجمه، اسامی دیگری نیز به کار برده‌اند.

مثلاً به ترتیب «کلمه به کلمه»، «تحت‌لفظی» و «مفهومی» [فرحزاد، ۱۳۷۳] ^{۲۴} یا به ترتیب

«تحت‌لفظی»، «جمله‌ای» و «آزاد» [صفوی، ۱۳۷۱] ^{۲۵} نامیده‌اند)

۴.۱.۲.۱۰. بهترین روش ترجمه‌ی متون و مفاهیم فنی و تخصصی کدام‌یک از این سه سطح

ترجمه است؟

۴.۱.۲.۱۱. «حد اختیارات مترجم» و روشهای مناسب «معادل‌یابی» و «معادل‌سازی» چیست؟

۴.۱.۲.۱۲. آیا ما مجاز و حتی موظف نیستیم که در آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره مفاهیم را

به درستی تعریف و استفاده بکنیم؟

۴.۱.۲.۱۳. آیا دقت کرده‌ایم که تعلل در رفع همین ابهامات و اشکالات ناشی از نامگذاری

نامناسب، چقدر انواع اشکالات و مشکلات ارجاع کار را افزایش داده است؟

۴.۱.۳. به طور کلی، با توجه به آنکه این متن، متنی مرجع فنی، مالی، حقوقی است، تلاش

شده است در تمام طول متن از نامگذاری دقیق فرایندها و موضوعات استفاده شود و تناظر

یک‌به‌یک میان «مفهومها» و «نامها» در سراسر متن رعایت شود. همچنین در تعریفها به ظرایفی که

در علم تعریف وجود دارد و تعریف را به آنچه در اصطلاح «حد تام» نامیده می‌شود توجه

شده است.

بروزة: بهبود نظامات تشخیص صلاحیت و ارجاع کار کشور	کارفرما: کمیسیون اقتصادی دولت	ویرایش: سوم ۱۳۹۴/۵/۱۸
سند: معرفی روش تدوین آیین‌نامه‌ی خرید خدمات مشاوره (آیین‌نامه ... بند «ه» ماده‌ی ۲۹...)	تهیه‌کننده: جامعه‌ی مهندسان مشاور ایران	صفحه‌ی: ۲۱ از ۲۱

۴.۲. از حیث ویرایش فنی و ساختاری مقررہ:

۴.۲.۱. با توجه به جنبه‌ی حقوقی متن، تلاش شده است حتی الامکان به صورت صریح از کلماتی مانند «حق دارد» یا «حق ندارد» و «موظف است» یا «مکلف است» استفاده شود و همچنین ساختار جملات به صورت حکمی انشا شوند.

۴.۲.۲. به دلایلی مانند محدودیت حجم متن، پرهیز از پیچیدگی احتمالی و شروط متداخل نامتداول در مقررات (از جمله در آیین‌نامه‌های معاملات دولتی و قانون برگزاری مناقصات) و تداول حاله‌ی رسیدگی به تخلفات، به مقررات و آیین‌نامه‌های جداگانه‌ی تخلفات، از ذکر ضمانت اجرایی هریک از احکام به صورت موردی پرهیز شده است. البته ذکر وجه التزام (Performance Bond) هر حکم در کنار آن، به نوبه‌ی خود مزیتی است، اما به دلایل پیشگفته در این متن روش عدم ذکر مورد به مورد انتخاب شده است.

۴.۳. از حیث نگارشی و دستوری: گفتیم که شایسته است آیین‌نامه‌ی ویژه‌ی مشاوران و کارشناسان کشور (با توجه به ویژگیهای فکری و دانشی این صنف) از نظر رعایت کاربرد درست واژگان و نگارش متن نیز متنی درست و شیوا باشد. لذا پرهیز از مواردی مانند «درازنویسی افعال» یا «استفاده از ساختار دستوری (گرامری) زبان انگلیسی در متن فارسی» یا ... با دقت رعایت شده است.

۴.۴. از حیث شکلی: مهمترین نکته یا ملاحظه‌ی شکلی، روش دسته‌بندی و شناسه‌گذاری بوده است. سعی شده است که مانند شماره‌گذاری غالب اسناد بین‌المللی جدید (همانند FIDIC)، به صورت اعداد زنجیره‌ای است. این روش دسته‌بندی و شناسه‌گذاری امکانات فراوانی را تأمین می‌کند از جمله: شناسایی دقیق اصل و فرع مواد و احکام و تسهیل ارتباطدهی مطالب و عناصر متن (مثل اینکه تبصره مربوط به اصل ماده است یا یکی از بندهای آن) و نیز تسهیل مرور اصول و امهات (از طریق انتخاب سطح یک، یا سطح دو یا ...) و همچنین امکان ترجمه اسناد (حروف در این موارد دچار اشتباه و اشکال می‌شوند). البته این روش با سنتها و عاداتهای قدیمی آیین‌نامه نویسی ما متفاوت است و طبیعی است که برای ارایه و پذیرش آن باید بتوان به این عاداتها و سنتها فایق آمد.
